

die de levenskwaliteit van kinderen en jongeren ten goede komen.

Algemene preventie is een vorm van kwaliteitszorg waarbij op basis van het samenbrengen van informatie uit verschillende hoeken (intersectoraal) systematisch wordt bekeken waar behoeften en belangen van kinderen en jongeren onvoldoende worden opgenomen. Die analyse moet leiden tot een dispatching van inzichten en engagementen voor beleid en aanbod t.a.v. voorzieningen voor kinderen en jongeren.

Teneinde een eenduidige visie op algemene preventie te ontwikkelen, werd binnen de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn een Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie (ISWAP) opgericht waarin het werkveld, de welzijns- en gezondheidsadministraties en een onderzoeksgroep vertegenwoordigd waren. De werkgroep bakende het preventieterrein af en formuleerde uitgangspunten voor een preventiebeleid. Hierbij waren het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Vlaams Jeugdbeleidsplan mee richtinggevend.

Voortbouwend op de werkzaamheden van de ISWAP werkte een onderzoeksgroep verder aan het uitbouwen van een kwalitatief sterke algemene preventie. Het door de onderzoekers voorgestelde model is opgebouwd rond vijf dimensies, met name radicaliteit, integraliteit, offensiviteit, participatie en democratisch karakter.

Binnen de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn operationaliseert de Cel Algemene Preventie de doelstellingen inzake algemene preventie voor het beleidsdomein welzijn en volksgezondheid en ondersteunt de welzijns- en gezondheidssector bij het implementeren van deze visie.

Wie meer wil te weten komen over algemene preventie kan terecht op: www.wvc.vlaanderen.be/jeugd/algemenepreventie of bij Melanie DEFEVER, Cel Algemene Preventie, North Plaza B, Koning Albert II-laan 7, 1210 Brussel, tel.: (02) 553 46 54, e-mail: melanie.defever@wvc.vlaanderen.be.

Melanie DEFEVER

Strafuitvoering en justitiële hulpverlening

Het centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd: een stand van zaken

1. INLEIDING

Op 1 maart 2002 startte het Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd – ver-

derop gemakshalve ‘federale gesloten instelling’, ‘De Grubbe’ of ‘Everberg’ genoemd – zijn werking. Deze federale gesloten instelling werd opgericht in een wellicht nooit eerder gezien tempo en binnen een politiek zeer polemische context. Het ligt in de bedoeling van deze rubriektekst de lezer, zowat zestien maanden na de opening van het Centrum, op een vrij omvattende wijze informatie te verschaffen over het ontstaan, de regelgevende omkadering en de actuele werking van deze instelling te Everberg.

2. SITUERING

De concrete aanleiding tot de oprichting van De Grubbe was hoe dan ook het tekort aan plaatsen in de (gesloten) gemeenschapsinstellingen.

Per 1 januari 2002 konden jeugdrechters geen gebruik meer maken van artikel 53 van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.¹ De voorlopige maatregel van bewaring van een minderjarige in een huis van arrest voor een maximumtermijn van 15 dagen verviel. Voor de jeugdrechters die op artikel 53 konden terugvallen wanneer zich de feitelijke onmogelijkheid tot plaatsing stelde, verdween aldus een vangnet voor de overbevolkte gemeenschapsinstellingen. Het is echter ontoereikend te stellen dat louter dit gegeven zou geleid hebben tot de oprichting van de federale gesloten jeugdinstelling. Enerzijds werden er maatregelen genomen om de afschaffing van artikel 53 op te vangen,² anderzijds dekt het probleem van de overbevolking in de gesloten instellingen een behoorlijk complexe realiteit.³

Er kan immers geen correct beeld gegeven worden van het fenomeen jeugdcriminaliteit en de vermeende toename ervan: aard, omvang, evolutie,... Vanuit de wetenschap dat slechts een fractie van de gepleegde jeugdcriminaliteit leidt tot een institutionele reactie, is zelfs de verklaringsgrond niet uit te sluiten dat niet zozeer de delinquentie, maar wel de maatschappelijke reactie erop, gewijzigd is. Het in enkele steden gevoerde multolerantiebeleid is hiervan een voorbeeld. Het tekort aan plaatsen is tevens gelinkt aan het door de jeugdrechters gevoerde plaatsingsbeleid. Het blijft de vraag of er van de voorhanden zijnde gesloten plaatsen niet te veel en te

1. Reeds in 1988 werd België hiervoor veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, het zogenaamde Arrest Bouamar. De voorlopige maatregel van bewaring werd, tien jaar later, bij Wet van 4 mei 1999 (B.S. 2 juni 1999) opgeheven op een door de Koning te bepalen datum of uiterlijk op 1 januari 2002. Bij gebrek aan nieuwe wetgevende initiatieven werd het de deadline.

2. Langs Vlaamse kant zorgde de Vlaamse regering voor een capaciteitsuitbreiding en voor een buffercapaciteit: voorbehouden plaatsen die slechts ingenomen kunnen worden indien aan specifieke – zwaardere – criteria voldaan wordt.

3. Zie in dit verband ook J. CHRISTIAENS, “De jeugdgevangenissen in Everberg: kroniek van een aangekondigde invoering”, *Fatit* 2002, nr. 94, p. 4-8.

snel gebruik wordt gemaakt. Anderzijds – en dit wordt door iedereen erkend – zitten sommige categorieën jongeren hier echt niet op hun plaats: illegalen, jongeren met een psychiatrisch probleem, met een drugsprobleem,... Wanneer er dan in voorkomend geval geen plaats meer is voor minderjarigen voor wie een gesloten plaatsing wél aangewezen is, ontstaat er uiteraard druk en kritiek op het ganse systeem.

En dit is wat ook gebeurde. Jeugdrechters en parketmagistraten dienden minderjarigen, verdacht van zware, als misdrijf omschreven feiten, bij gebrek aan plaatsen te laten gaan. Het ontstane probleem werd breed uitgesmeerd in de media. Het maatschappelijk ongenoegen en ongelooft was navenant. Een reactie van de overheid kon niet uitblijven. En de federale overheid greep in: ze deed dat simpelweg op basis van haar maatschappijbeveilgende bevoegdheid.

3. DE BEVOEGDHEIDSDISCUSSIE EN DE MODELLENDISCUSSIE

Het huidige jeugdbeschermingsrecht is vooral een persoonsgebonden aangelegenheid.⁴ Het gaat binnen het beschermingsmodel immers om een hoofdzakelijk hulpverlenende tussenkomst vanwege de overheid. Dat wil echter niet zeggen dat er geen anders gearde reacties mogelijk zijn: reageren kan ook vanuit een maatschappijbeveilgend oogpunt. En dit is een federale bevoegdheid. De rechtsgrond voor de Wet van 1 maart 2002, de Everbergwet, is de vereiste van de openbare veiligheid. De federale wetgever kan op grond van zijn residuaire bevoegdheid een voorlopige maatregel van maatschappelijke beveiliging invoeren.⁵ Dergelijke maatregel dient volgens een advies van de Raad van State⁶ ook uitgevoerd te worden in instellingen die onder de bevoegdheid van diezelfde federale overheid ressorteren. De federale wetgever heeft het in zijn toelichting bij de Everbergwet over “de onvoorspelbaarheid van de omvang, het tijdstip en de ernst van de jeugddelinquentie”. Hij wenst tevens aan de jeugdbeschermingssector, aan de minderjarigen en aan de bevolking een signaal te geven: “Het rechterlijk optreden als maatschappelijke reactie op het plegen van een misdrijf moet worden geëerbiedigd.”

De bevoegdheidsdiscussie is hier onvermijdelijk verbonden met de modellendiscussie: blijft het huidige beschermingsmodel behouden of wordt dit vervangen door het jeugdsanctierecht? Everberg wordt immers gezien als een voorloper van dat nieuwe jeugdsanctierecht,⁷ dat een grotere bestaansreden dient te scheppen voor federale jeugdinstanties zoals Everberg. Op de kern – met Premier en Vice-Premiers – van 16 mei 2002 bleek dit politiek geen haalbare kaart te zijn. Het voorlopig enige resultaat van het ganse debat was de federale Noodwet van 1 maart 2002 en het eruit voortspruitende Centrum te Everberg. Het doet sommigen zeggen dat de kar voor het paard gespannen werd. De vraag blijft wat de conceptuele zin of onzin van De Grubbe is indien de wetgever op termijn niet voor een betere inbedding ervan zorgt. Indien er onder de komende legislatuur niet voor gekozen wordt de modellendiscussie aan te gaan, maar wel het beschermingsmodel wat op te smukken, dan blijft deze vraag allicht relevant.

4. DE WET

De wet is om redenen van bevoegdheid logischerwijze geïnspireerd vanuit een maatschappijbeveilgend denken: ze poogt m.a.w. Everberg overbodig te maken, tenzij de veiligheid van de samenleving in het gedrang komt. Ze voert daartoe een aantal toegangsbeperkende voorwaarden in, bepaalt een maximumverblijfsduur (2 maanden en 5 dagen) in de federale instelling, maar levert – en dat is een andere discussie – wel een aantal proceswaarborgen voor de erin verblijvende jongeren.

De wet stelt in artikel 3 vier toegangsbeperkende voorwaarden. Ze zijn cumulatief en dienen blijvend aanwezig te zijn. Jongeren dienen – ten eerste – ouder dan veertien jaar te zijn en er moeten voldoende ernstige aanwijzingen van schuld zijn. Het als misdrijf omschreven feit waarvoor vervolging ingesteld wordt, moet – ten tweede – in de zin van het Strafwetboek strafbaar zijn met een opsluiting van vijf tot tien jaar of een nog zwaardere straf. Indien echter tegen de minderjarige in het verleden al een definitieve maatregel werd genomen, dan volstaat een als misdrijf omschreven feit strafbaar met een correctionele hoofdgevangenisstraf van een jaar of meer. Deze recidivebepaling wordt in de praktijk weinig gehanteerd: jeugdrechters hanteren ze zelden in hun beschikkingen ter staving van een gesloten plaatsing. Er dienen – ten derde – dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden te zijn die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid en – ten vierde – mag er geen plaats in een geschikte

4. Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (B.S. 8 augustus 1980), gewijzigd door de Bijzondere Wet van 8 augustus 1988. Enkele voorbehouden materies (o.a. de opgave van de maatregelen die kunnen worden genomen ten aanzien van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd) vormen hierop een uitzondering. De uitvoering van die voorbehouden materies is op zich dan weer een bevoegdheid van de gemeenschappen.

5. Zie de toelichting bij de Wet van 1 maart 2002.

6. Advies 32.467/VR van 9 november 2001 over een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.

7. Zie o.a. het jaarverslag van het kinderrechtencommissariaat, 2001-2002, p. 123.

– open of gesloten – gemeenschapsinstelling voorhanden zijn.

De voorlopige maatregel van maatschappelijke beveiliging⁸ dient van een zo kort mogelijke duur te zijn en kan slechts wanneer de finaliteit van de maatregel op geen andere manier kan worden bereikt. De jeugdrechter dient binnen de vijf dagen na zijn eerste, aanvankelijke beschikking de maatregel in te trekken, te herzien of te handhaven. De jeugdrechter dient uiterlijk maandelijks te handhaven zonder dat de handhavingen de totale termijn van twee maanden mogen overschrijden (maximumverblijfsduur twee maanden en vijf dagen). De wetgever voert dus, naar analogie van de Wet op de voorlopige hechtenis, een aantal evaluatiemomenten in waarop telkenmale dient toegezien te worden of de cumulatieve toegangsbeperkende voorwaarden die de uitzonderlijke maatregel van een gesloten plaatsing rechtvaardigen, nog aanwezig zijn. Verderop in deze tekst zal blijken dat dit gegeven zich zeer duidelijk in de cijfers vertaalt.

De maatschappijbeveiligende inspiratie van de wet genereert een aantal problemen. Het maakt van Everberg een 'overloopinstelling': je komt er enkel in indien er elders geen plaats is. Het maakt van Everberg tevens een 'doorstroominstelling': de verblijfsduur is beperkt en indien er elders een plaats vrijkomt, dient er een jongere door te stromen. De aloude klacht dat de verblijfsduur van jongeren in de gemeenschapsinstellingen te kort is om op hen een pedagogische impact te kunnen hebben, is nog meer van toepassing op De Grubbe. Beide factoren hebben nog een aantal gevolgen. Everberg is niet per definitie de instelling voor de zware jongens, hooguit die waar een relatief zwaardere categorie van jonge daders tijdelijk verblijft. Everberg is inderdaad een gesloten federale instelling, maar het is door de voornoemde omstandigheden niet de zogeheten "gespecialiseerde instelling voor de harde kleine groep van ernstige jeugddelinquenten" geworden. In de zomer van 2002 kende De Grubbe door de gehanteerde doorstroming zo goed als een leegstand langs Vlaamse kant. In die context is het voeren van een lokaal personeelsbeleid (in de kwantitatieve en de kwalitatieve zin van het woord) voor geen enkele van de De Grubbe werkzame overheden een evidentie. Everberg is bij uitstek een instroominstelling voor jonge daders geworden. Het ganse model maakt dat, in verhouding, veel jongeren door het voortdurend vol zitten van de gemeenschapsinstellingen eerst in De Grubbe geplaatst worden. De door de Everbergwet getrokken krijtlijnen laten de daaraan verbonden uitbouw van een oriëntatie- en observatieopdracht niet op een volwaardige wijze toe. De doorstroming van jongeren wordt immers dominant bepaald door het

vrijkomen van plaatsen en niet door het afwerken van die opdracht. De wet ondergraaft daardoor de net zo belangrijke pedagogische missie die het Centrum dient te hebben. Het leidt vooral bij de pedagogische equipes tot heel wat frustratie.

De Everbergwet is een politiek antwoord op een maatschappelijk probleem. Op zich is het politiek antwoord succesvol geweest: eens de instelling haar volledige capaciteit kon openstellen, diende nog slechts een 'marginaal' aantal aanvragen tot plaatsing langs Franstalige kant geweigerd te worden. Het is echter niet op dat vlak dat het schoentje wringt: door het naast elkaar bestaan van de Wet van 1 maart 2002 en de Beschermingswet van 8 april 1965 ontstond een weinig coherente, hybride situatie. Maar dat brengt ons terug bij de kern van 16 mei 2002...

5. HET SAMENWERKINGSAKKOORD EN HET HUISHOUELIJK REGLEMENT

Naast de wet zijn het samenwerkingsakkoord⁹ en het huishoudelijk reglement de twee andere documenten die de werking van de inrichting bepalen. Een echt uitvoerige bespreking ervan zou ons echter te ver leiden.

Het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gemeenschappen bepaalt vooral de verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van de onderscheiden, in Everberg werkzame, overheden. Het bepaalt de capaciteit van het Centrum¹⁰ en het legt de hiërarchische structuur van de instelling vast: een federaal directeur die tevens algemeen directeur is en twee pedagogisch directeurs, een voor elke grote gemeenschap in dit land. Samen vormen ze het directiecomité dat een coördinerende opdracht heeft en beslist bij unanimité. Het was duidelijk de politieke wil van de federale wetgever dat er een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen diende te komen: artikel 10 van de Everbergwet zegt immers dat de wet buiten werking treedt indien er op 31 oktober 2002 geen samenwerkingsakkoord zou blijken te zijn. De gemeenschappen zijn volgens dit akkoord bevoegd voor de pedagogische omkadering van de minderjarigen. Dit behelst o.m.: onthaal, de pedagogische, sociale en psychologische omkadering, het oriënterend werk en de organisatie van individuele en collectieve activiteiten. De federale overheid is op haar beurt o.m. verantwoordelijk

9. Het "Samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de Duitstalige Gemeenschap, de Franse gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap betreffende het gesloten Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd" werd in de loop van het jaar 2002 door alle parlementen gestemd.

10. De maximumcapaciteit van De Grubbe bedraagt 50. De huidige verdeling is 24/26: 24 plaatsen zijn voorzien voor de Vlaamse Gemeenschap, 26 voor de Franstalige en de Duitstalige Gemeenschap samen. Deze laatste kan slechts beroep doen op 2 van deze 26 plaatsen.

8. De artikelen 4 en 5 van de Wet van 1 maart 2002.

voor de interne en de externe veiligheid, de overbrengingen van jongeren en de toelevering van alle logistiek vanuit het oogpunt van bewaking en verblijf van de jongeren. In de praktijk betekent dit vooral dat er veel en intens moet samengewerkt worden; penitentiare beambten en opvoeders staan daadwerkelijk samen op de werkvloer. De Grubbe heeft in termen van overleg, voortdurende communicatie en samenwerking op alle hiërarchische echelons, het laatste anderhalf jaar een lange en leerzame weg afgelegd.

Het ruim uitgewerkte huishoudelijk reglement bepaalt de kwaliteit van het verblijf van de te Everberg geplaatste jongeren. Het handelt hoofdzakelijk over onthaal, het dagelijks leven – de basis is de leefgroepwerking, de externe contacten, het sanctiebeleid – en voert ook een beklagmogelijkheid voor jongeren in. De bezorgdheid voor de rechten van de jongeren is bij de opmaak van het document groot geweest. Heel wat zaken zoals externe contacten (bezoek, briefwisseling, telefoon) worden verwoord in termen van rechten. Het document is tot vandaag nog steeds de leidraad voor de dagelijkse werking van de inrichting. De aanwezigheid van drie overheden met verantwoordelijkheid onder één dak genereert op zich ook een vorm van interne sociale controle die maakt dat het document wel degelijk geen dode letter blijft.

6. DE JONGEREN

De lokaal ingevoerde computerdata en het maken van de vergelijking tussen de jaren 2002 en 2003 leveren voldoende gegevens op om interessante vaststellingen te kunnen doen over evoluties of trends die sedert de opening van De Grubbe kunnen waargenomen worden. Het zegt door de aard van de variabelen meer over het 'gebruik' van de inrichting dan over het profiel¹¹ van de jongeren zelf. En dat ligt ook in de lijn van deze tekst: waar staat Everberg zestien maanden later en op welke manier wordt de instelling door de jeugdrechters gebruikt?

Tabel 1 leert dat in 2003 (op 26 juni) al meer jongeren werden uitgeschreven dan in het ganse jaar 2002. Dit heeft uiteraard met de capaciteitsopbouw van het Centrum te maken. De eerste vijf maanden na opening bedroeg de capaciteit slechts 10; in die periode werden nog bijzonder veel aanvragen tot plaatsing geweigerd wegens geen plaats. Dit is niet langer het geval in 2003. Langs Vlaamse kant werden geen aanvragen meer geweigerd en zit de bezetting vaak ergens tussen 15 en 20; het openstellen van 24 gesloten plaatsen te Everberg heeft dus m.a.w. het capaciteitsprobleem lang Vlaamse kant (tot op heden) 'opgelost'. Voor de Franse Gemeenschap is dit niet zo: behalve tijdens de dalperiodes (schoolvakanties) zijn de 26 voorziene plaatsen meestal ingenomen. In 2003 dienden tot op heden nog 30 aanvragen tot plaatsing geweigerd te worden. Het verschil in aantal plaatsingen is op dat vlak veelzeggend: 137 voor de Vlaamse Gemeenschap versus 257 voor de Franse Gemeenschap.

Tabel 1: het aantal uitgeschreven jongeren, hun verblijfsduur en hun leeftijd

	Uitgeschreven jongeren			Gemiddelde verblijfsduur in dagen			Gemiddelde leeftijd in jaar/maand (**)		
	2002	2003(*)	Totaal	2002	2003	Totaal	2002	2003	Totaal
VI. G	65	72	137	13,94	17,21	15,66	16/9	16/8	16/8
Fr. G	121	136	257	21,83	24,50	23,25	16/10	16/9	16/9
D. G.	1	1	2	4,0	34,0	19,00	16/6	17/7	17/1
Totaal	187	209	396	18,97	22,05	20,60	16/9	16/9	16/9

(*) De cijfers van 2003 hebben steeds betrekking op de periode van 1 januari tot 26 juni.

(**) De kleine groep jongeren wiens leeftijd niet gekend was – waarvan m.a.w. enkel geweten was dat ze ouder waren dan 14 en jonger dan 18 – werden niet meegeteld.

De gemiddelde leeftijd van de te Everberg geplaatste jongeren verandert niet noemenswaardig. Door jeugdrechters uit de Franse Gemeenschap geplaatste jongeren verblijven langer te Everberg (23,25 dagen) dan jongeren geplaatst door Vlaamse jeugdrechters (15,66 dagen). Voor beide gemeenschappen is de gemiddelde verblijfsduur van de jongeren in 2003 duidelijk gestegen. Tabel 2 – waarin de verblijfsduur

bekeken wordt vanuit het oogpunt van de klassieke verschijningsstermijnen – geeft hiervoor een duidelijke verklaring. De stijging van de gemiddelde verblijfsduur in 2003 heeft absoluut

11. Over de aard van het als misdrijf omschreven feit kan wel gezegd worden dat zowat de helft van de te Everberg verbleven jongeren onder de noemer 'diefstal met geweld' viel.

en relatief vooral te maken met het stijgend aantal jongeren dat het voorwerp uitmaakt van een tweede handhavende beschikking. Een groter wordende groep langblijvers duwt de gemiddelde verblijfsduur de hoogte in. Allicht is hiervoor althans één vrij evidente reden: hoe meer jonge-

ren te Everberg, hoe moeilijker het wordt om ze zo snel mogelijk te laten doorstromen naar een onveranderde capaciteit in de gemeenschapsinstellingen. Maar er is nog een andere reden mogelijk en de evolutie van de variabele ‘terugkeer familie’ onderschrijft deze.

Tabel 2: de verhouding tussen bestemming en verblijfsduur

		Bestemming							
		Terugkeer familie		Instelling		Andere		Totaal	
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
t.e.m. 5 dagen	N	40	46	39	37	2	1	81	84
	%	21,4	22	20,9	17,7	1,1	0,5	43,3	40,2
6-35 dagen	N	17	38	53	35	11	6	81	79
	%	9,1	18,2	28,3	16,8	5,9	2,85	43,3	37,85
36-65 dagen	N	12	23	9	17	4	6	25	46
	%	6,4	11	4,8	8,1	2,1	2,85	13,4	21,95
Totaal	N	69	107	101	89	17	13	187	209
	%	36,9	51,2	54	42,6	9,1	6,2	100	100

Het aantal jongeren dat vanuit Everberg vrij ging of het voorwerp uitmaakte van een niet-residentiële maatregel (de variabele ‘terugkeer familie’) is in 2003 merkkelijk gestegen: 51 % van de jongeren genoot van dergelijke maatregel, waar dat in 2002 maar voor 36 % van de jongeren het geval was. Ook hier zijn de cijfers veelzeggend: deze maatregel is zo goed als verdubbeld voor zowel de groep die hier tussen de 6 en de 35 dagen verbleef als voor de groep die hier tussen de 36 en de 65 dagen verbleef. Het zijn factoren die m.i. wijzen op de ‘normalisering’ van Everberg: een langer verblijf in De Grubbe wordt op zich minder als storend ervaren en evenzo is dat het geval bij het werken naar een terugkeer naar de familie. Om het wat oneerbiedig te zeggen: uitstromen uit Everberg als topprioriteit, om dan b.v. nadien verder te werken aan een terugkeer naar de familie, is in hoofdte van de jeugdrechters wat meer op de achtergrond verdwenen. Om het wat respectvoller te stellen: Everberg heeft binnen het geheel aan bestaande gesloten gemeenschapsinstellingen stilaan een normale, vertrouwde en aanvaarde plaats ingenomen.

Het aantal jongeren dat de eerste vijf dagen uitstroomt (tabel 2) – en in principe dus geen voorwerp uitmaakt van een eerste handhavende beschikking – blijft groot en stagneert rond de 40 % van het totaal aantal geplaatste minderjarigen. Zowel in 2002 als in 2003 keert zowat de helft van deze groep terug naar zijn familie, een kleine helft stroomt door naar een gemeenschapsinstelling. Een ruime 20 % van het totaal aantal jongeren keert dus binnen de 5 dagen

terug naar zijn familie. Er kan m.a.w. gesteld worden dat de door de Everbergwet ingevoerde procedurerechten voor de er geplaatste jongeren effect ressorteren. De door de wet ingebouwde evaluatiemomenten maken dat in behoorlijk wat gevallen de jeugdrechters binnen de 5 dagen oordelen dat de uitzonderlijke maatregel van gesloten plaatsing niet langer noodzakelijk is. Een vergelijking met cijfers uit andere gesloten instellingen zou hier naar alle waarschijnlijkheid stof tot discussie kunnen opleveren. Voor de daar geplaatste jongeren is immers enkel de Wet van 8 april 1965 van toepassing en die biedt niet dezelfde proceswaarborgen. Men zou anderzijds ook kunnen veronderstellen dat jeugdrechters die een minderjarige plaatsen in De Grubbe er rekening mee houden dat ze sowieso de jongere in kwestie binnen de 5 dagen terugzien en dus in verhouding sneller een plaatsende beschikking nemen. Vanuit Everberg is het echter moeilijk hierover een valide uitspraak te doen.

Tabel 3 geeft een volledig overzicht van de bestemming van de uitgeschreven jongeren en behoeft niet veel verdere uitleg. Tabel 4 geeft een overzicht van de gerechtelijke arrondissementen die jongeren plaatsen. Koplopers zijn hier heel duidelijk Antwerpen en Brussel (Franstalig) die elk instaan voor ongeveer de helft van de plaatsingen voor de desbetreffende gemeenschap. Waar langs Waalse kant de andere grotere steden toch wel instaan voor een in verhouding groot aantal ingenomen plaatsen, is dit in Vlaanderen opvallend niet het geval (Gent, Brussel Nederlandstalig,...).

Tabel 3: de bestemming van de uitgeschreven jongeren(*)

2002		2003(**)	
Bestemming	Aantal	Bestemming	Aantal
Braine-le-Château	20	Braine-le-Château	11
CAU Beauplateau	0	CAU Beauplateau	1
De Hutten - Mol	24	De Hutten - Mol	11
De Markt - Mol	0	De Markt - Mol	2
De Overstap - Zoersel	2	De Overstap - Zoersel	5
De Zande - Ruiselede	16	De Zande - Ruiselede	16
Uithandengeving	13	Uithandengeving	9
Fraipont	30	Fraipont	22
Glanures - Hornu	0	Glanures - Hornu	1
Heynsdaele - Ronse	0	Heynsdaele - Ronse	1
Psychiatrie	1	Psychiatrie	1
Jumet	2	Jumet	1
OOC Elegast	0	OOC Elegast	1
Rapatriement/repatriëring	3	Rapatriement/repatriëring	3
Terugkeer familie(**)	69	Terugkeer familie	107
V.o.G. OIKOS - Eupen	0	V.o.G. OIKOS - Eupen	1
Wauthier-Braine	7	Wauthier-Braine	16
Totaal	187	Totaal	209

(*) De cijfers van 2003 hebben steeds betrekking op de periode van 1 januari tot 26 juni.

(**) Terugkeer familie dient begrepen te worden als een eindstelling aan de residentiële maatregel. Dit betekent niet dat er geen andere maatregelen meer werden genomen.

Tabel 4: aantal uitgeschreven jongeren per gemeenschap en per arrondissement

2003(*) N = 209	N	% VL. G.	% totaal		N	% Fr. G. (**)	% totaal
Antwerpen	36	50	17,2	Bruxelles	76	55,5	36,3
Brugge	7	9,7	3,3	Charleroi	13	9,5	6,2
Brussel	5	6,9	2,4	Huy	3	2,2	1,4
Dendermonde	4	5,6	1,9	Liege	13	9,5	6,2
Gent	3	4,2	1,4	Marche E.F.	1	0,7	0,5
Hasselt	1	1,4	0,5	Mons	17	12,4	8,1
Ieper	1	1,4	0,5	Namur	1	0,7	0,5
Kortrijk	1	1,4	0,5	Neufch.	1	0,7	0,5
Leuven	4	5,6	1,9	Nivelles	5	3,6	2,4
Mechelen	4	5,6	1,9	Tournai	4	2,9	1,9
Turnhout	4	5,6	1,9	Verviers	2	1,5	1
Veurne	2	2,8	1	Eupen	1	0,7	0,5
Totaal per gemeenschap	72	100			137	100	
% Totaal			34.4				65.5

(*) Van 1 januari t.e.m. 26 juni.

(**) De Cijfers van de Duitstalige Gemeenschap (één plaatsing uit Eupen) worden hier – vermits het om één gezamenlijke capaciteit van 26 gaat – mee opgenomen.

7. EEN SLOTBESCHOUWING

Everberg is geen gevangenis, al is het maar omdat het regime is gebaseerd op de leefgroepwerking. Het is ook geen gesloten instelling, al is het maar omdat de veiligheidsimperatieven er belangrijker zijn. Noem het een federale gesloten instelling.

Ondertussen draait de federale gesloten instelling zowat zestien maanden en werd een behoorlijke weg afgelegd: het was er vooral één van communicatie, overleg en samenwerking.

De instelling vormt een wat bizarre cocktail van beide modellen: een federale instelling, een noodwet, een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen, de Wet van 8 april 1965,... Het is op het terrein een ontmoeting tussen rechtsdenken en pedagogisch denken, tussen twee werelden met uiteenlopende, aloude tradities, tussen maatschappelijke beveiliging en pedagogie, tussen een rechtspositionele benadering en opvoedkundige belangen, tussen penitentiaire beampten en opvoeders, tussen straf en maatregel, tussen cel en kamer,... De instelling heeft m.i. aange-toond dat het ook binnen een federale omkadering mogelijk is om een kwalitatief pedagogisch project neer te zetten. Samenwerken kan. Misschien heeft De Grubbe ook wel aangetoond dat ook de combinatie van een pedagogische reactie én een beter onderbouwde rechtspositie kan. Misschien kan dit een nieuwe, helpende aanzet vormen tot het te voeren maatschappelijk debat over de hervorming van de jeugdbescherming. Misschien is ook dat wel de zin van Everberg. Het zou echter allemaal niet te veel mogen bijdragen tot de 'normalisering' van Everberg. Hopelijk wordt hier binnen de huidige legislatuur werk van gemaakt.

Jurgen VAN POECKE
*eerstaanzewend directeur
federaal directeur Centrum voor voorlopige
plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf
omschreven feit hebben gepleegd.*

Het derde bezoek van het CPT aan België: er is weinig veranderd...

Eind 2001 heeft het CPT, het Europees Comité ter preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, een derde periodiek bezoek gebracht aan een aantal inrichtingen in België waar personen van hun vrijheid beroofd worden. Het betrof met name een aantal politiecellen¹² en cellen in justitiepa-

leizen,¹³ drie gevangenissen,¹⁴ een psychiatrische privé-inrichting¹⁵ en, voor het eerst, een inrichting van bijzondere jeugdzorg.¹⁶ Bij elk bezoek aan een detentiecentrum staan globaal genomen drie aandachtspunten centraal: is er sprake van slechte behandeling, hoe is het gesteld met de materiële detentievoorwaarden, en beschikken de gedetineerden over voldoende rechtswaarborgen in verband met hun opsluiting? Deze keer werd bovendien speciaal aandacht besteed aan het gebruik van geweld tijdens gedwongen repatriëringen van vreemdelingen, dit naar aanleiding van het tragische incident met Semira Adamu.

De normen die het CPT hanteert, zijn terug te vinden in de jaarverslagen van het Comité, waarin telkens een ander thema uitgewerkt wordt. Zo behandelt het 2e jaarrapport (1991) de normen inzake politie- en gevangenisdetentie,¹⁷ het 3e jaarrapport (1992) de criteria waaraan de medische zorg in de gevangenis dient te voldoen,¹⁸ het 7e (1996) de behandeling van vreemdelingen tijdens detentie en uitzetting,¹⁹ het 8e (1997) de normen waaraan de detentie van geesteszieken onderworpen is,²⁰ het 9e (1998) gedetineerde minderjarigen,²¹ en het 10e (1999) gedetineerde vrouwen.²²

In de twee meest recente jaarverslagen, het 11e van 2000 en het 12e van 2001, worden de normen inzake gevangenisdetentie²³ en de normen inzake politiedetentie²⁴ geactualiseerd. Naast een aantal steeds weerkerende aspecten, zoals het probleem van de penitentiaire overbevolking, het gebrek aan activiteiten, het gebrek aan effectieve klacht- en inspectieprocedures, en de opleiding van het gevangenispersoneel, is er voor het eerst aandacht voor de problematiek van geweld onder gedetineerden, wat ook in het rapport over België ter sprake komt, en voor de specifieke problemen van personen gedetineerd wegens seksuele delicten, langgestraften en personen met besmettelijke ziekten. De normen waaraan een politiecel dient te voldoen, worden herhaald in het 12e jaarverslag: zo zouden cellen bestemd voor een verblijf van meer dan een paar

13. Te Brussel en Luik.

14. Lantin (psychiatrische annex en disciplinaire vleugel), Andenne en Antwerpen.

15. Psychiatrische instelling Jean Titeca in Schaarbeek.

16. Gesloten inrichting voor jongeren in Eigenbrakel.

17. CPT/Inf(92)3, § 35-60. De algemene jaarrapporten, de landenrapporten en de reacties van de nationale regeringen zijn, samen met nog veel meer informatie, terug te vinden op de zeer instructieve website van het CPT: <http://www.cpt.coe.int>.

18. CPT/Inf(1993)12, § 30-77.

19. CPT/Inf(1997)10, § 24-36.

20. CPT/Inf(1998)12, § 25-55.

21. CPT/Inf(1999)12, § 20-41.

22. CPT/Inf(2000)13, § 21-33.

23. CPT/Inf(2001)16, § 25-33. Zie voor een bondige samenvatting, G. SMAERS, "Nieuwe ontwikkelingen in het werk van het CPT in 2000. Het 11e jaarverslag", *Fatit* 2001, nr. 92, 9-12.

24. CPT/Inf(2002)15, § 32-50.

12. Te Brussel, Sint-Gillis, Luik, Namen, Antwerpen en op de luchthaven van Brussel-Nationaal.